

Table of Contents

Table of Contents	1
Pojęcie niepełnosprawności i jej stopnie	2
Definicja niepełnosprawności	2
Stopnie niepełnosprawności	2
Niepełnosprawność osób do lat 16	6

Pojęcie niepełnosprawności i jej stopnie

W pierwszej lekcji e-kursu omówimy pojęcie niepełnosprawności. Dowiesz się z niej o zniuansowaniu tego pojęcia, różnych stopniach niepełnosprawności oraz o tych rodzajach niepełnosprawności, które stanowią, iż osoba niepełnosprawna będzie podmiotem szczególnych praw.

Definicja niepełnosprawności

Pojęcie „niepełnosprawności” rozróżnia się w trzech znaczeniach:

- a. **prawnym** – chodzi tu o definicje niepełnosprawności zawarte w aktach prawnych np. w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, czy w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
- b. **medycznym** – gdzie niepełnosprawność definiowana jest jako bezpośredni skutek choroby lub uszkodzenia,
- c. **społecznym** - jako skutek ograniczeń np. w dostępie do rynku pracy.

Ustawa z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – (zwana dalej ustawą o r.z.s.z.o.n.) definiuje „niepełnosprawność” jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Podkreślenia wymaga fakt, że w przepisach prawa można spotkać się z pojęciem niepełnosprawności, które jest zdefiniowane odmiennie aniżeli w ustawie o r.z.s.z.o.n.. Taką odmienną definicję znajdziemy np. w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. To zróżnicowanie ma znaczenie przy orzekaniu o niepełnosprawności danej osoby.

Ustawa o r.z.s.z.o.n definiuje również pojęcie „osoby niepełnosprawnej” jako osoby, która ma potwierdzoną niepełnosprawność orzeczeniem:

- a. o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (znacznego, umiarkowanego lub lekkiego)
- b. o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy wydanej na podstawie odrębnych przepisów (np. ustawy o emeryturach i rentach z FUS)
- c. o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16 roku życia.

Ważne!

W polskim porządku prawnym funkcjonuje prawne ujęcie osoby niepełnosprawnej, tzn. że osobą niepełnosprawną jest osoba, która nie tylko posiada określony uszczerbek na zdrowiu, ale również posiada orzeczenie o zakwalifikowaniu jej do jednego ze stopni niepełnosprawności.

W konsekwencji osoba, która ma nawet w widocznym stopniu naruszoną sprawność fizyczną, ale nie posiada stosownego orzeczenia, nie jest traktowana jako osoba niepełnosprawna w rozumieniu przepisów ustawy i nie jest uprawniona do przywilejów przewidzianych w ustawie o r.z.s.z.o.n.

Stopnie niepełnosprawności

Ustawa o r.z.s.z.o.n wprowadza trzy stopnie niepełnosprawności:

1. **znaczny** – do którego zalicza się osoby z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolne do pracy albo zdolne do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagające, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji; przy czym **niezdolność do samodzielnej egzystencji** oznacza naruszenie sprawności organizmu w stopniu, który uniemożliwia zaspokajanie podstawowych potrzeb życiowych bez pomocy innych osób; z kolei za „podstawowe potrzeby życiowe” uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się i komunikację;
2. **umiarkowany** – do którego zalicza się osoby z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolne do pracy albo zdolne do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagające czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych;
3. **lekki** – do którego zalicza się osoby o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazują osoby o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mające ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Ważne

Orzeczony stopień niepełnosprawności ma wpływ na uprawnienia osób niepełnosprawnych, uprawnienia i obowiązki pracodawców oraz na realizację celów wskazanych w ustawie.

W większości przypadków, pracodawca otrzyma od kandydata do pracy lub pracownika orzeczenie, z którego wprost będzie wynikało, do którego z wyżej wymienionych stopni niepełnosprawności kandydat na pracownika lub pracownik został zakwalifikowany. Jednakże, zgodnie z przepisami prawa, osobami niepełnosprawnymi są osoby posiadające orzeczenia wydane przez lekarza orzecznika ZUS, czy orzeczenia wydane przed 01.01.1998 r. (przed dniem wejścia w życie aktualnie obowiązującej ustawy o r.z.s.z.o.n.) o zaliczeniu do jednej z grup inwalidztwa lub orzeczenie o stałej albo długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym. Takie orzeczenia traktuje się na równi z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności.

W tych orzeczeniach nie ma określonego stopnia niepełnosprawności, **zatem pracodawca będzie musiał samodzielnie ustalić odpowiedni stopień niepełnosprawności danej osoby** (czyli trzeba będzie dokonać **zw. przełożenia** orzeczenia, którym legitymuje się pracownik na znaczny, umiarkowany lub lekki stopień niepełnosprawności).

Jak już wskazano na równi z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności traktuje się orzeczenia lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ustalone na podstawie ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – (zwanej w dalszej części szkolenia ustawą o e.r.f.u.s.), tj. orzeczenia o:

1. **całkowitej niezdolności do pracy**, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy o e.r.f.u.s. (czyli w przypadku utraty zdolności do wykonywania jakiegokolwiek pracy) i **niezdolności do samodzielnej egzystencji**, ustalone na podstawie art. 13 ust. 5 ustawy o e.r.f.u.s. (czyli w przypadku stwierdzenia naruszenia sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych); takie orzeczenia traktowane są na równi z orzeczeniem o **znacznym stopniu** niepełnosprawności;
2. **niezdolności do samodzielnej egzystencji**, ustalone na podstawie art. 13 ust. 5 ustawy o e.r.f.u.s.; orzeczenie traktowane jest na równi z orzeczeniem o **znacznym stopniu** niepełnosprawności;
3. **całkowitej niezdolności do pracy**, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy o e.r.f.u.s.; traktowane na równi z orzeczeniem o **umiarkowanym stopniu** niepełnosprawności;
4. **częściowej niezdolności do pracy**, ustalone na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o e.r.f.u.s. (czyli w przypadku osoby, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji), **oraz celowości przekwalifikowania**, o którym mowa w art. 119 ust. 2 i 3 ustawy o e.r.f.u.s. traktowane są na równi

z orzeczeniem o **lekkim stopniu** niepełnosprawności.

Przykład

Pracownik przedłożył pracodawcy orzeczenie wydane przez lekarza orzecznika ZUS, z którego wynika, że został uznany za osobę całkowicie niezdolną do pracy. Pracownik powinien zostać zaliczony do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Ponadto osoby, które przed dniem wejścia w życie ustawy o r.z.s.z.o.n., tj. przed dniem 01.01.1998 r. zostały zaliczone do jednej z grup inwalidów, są osobami niepełnosprawnymi w rozumieniu ustawy, jeżeli przed tą datą orzeczenie o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów nie utraciło mocy.

Orzeczenie o zaliczeniu do:

- a. **I grupy inwalidów** traktowane jest na równi z orzeczeniem o **znacznym stopniu** niepełnosprawności;
- b. **II grupy inwalidów** traktowane jest na równi z orzeczeniem o **umiarkowanym stopniu** niepełnosprawności;
- c. **III grupy inwalidów** traktowane jest na równi z orzeczeniem o **lekkim stopniu** niepełnosprawności.

Przykład

Pracownica przedłożyła pracodawcy orzeczenie wydane w 1990 r., na podstawie którego zaliczona została do III grupy inwalidów. Pracownica powinna zostać zaliczona do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Przed 01.01.1998 r. osoba niepełnosprawna mogła być zaliczona do I, II lub III grupy inwalidów na podstawie orzeczenia komisji resortowych MON, MSWiA. I w tym przypadku posiadanie orzeczenia o zaliczeniu do I lub II grupy inwalidów oznacza posiadanie odpowiednio znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności. Natomiast zaliczenie do III grupy inwalidów – będzie odpowiednikiem lekkiego stopnia niepełnosprawności, jeżeli komisja orzekła na podstawie przepisów dotyczących osób cywilnych. Zasadniczo orzeczenia wydawane przez komisje resortowe zawierają rozstrzygnięcia z ogólnego stanu zdrowia oraz w związku ze służbą; przełożeniu podlegają tylko orzeczenia wydane na podstawie ogólnego stanu zdrowia.

Kolejną grupą osób, która może legitymować się orzeczeniem, które będzie traktowane na równi z orzeczeniem o zaliczeniu do jednego ze stopni niepełnosprawności to osoby posiadające orzeczenie o **stałej albo długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym**. Takie osoby uznaje się jako niepełnosprawne, przy czym:

1. osoby, którym przysługuje **zasiłek pielęgnacyjny**, traktuje się jako zaliczone do **znaczniejszego stopnia** niepełnosprawności;
2. **pozostałe osoby** traktuje się jako zaliczone do **lekkiego stopnia** niepełnosprawności.

Jak już wspomniano powyżej, przełożenia wyżej wymienionych orzeczeń na stopnie niepełnosprawności określone w ustawie o r.z.s.z.o.n dokonuje sam pracodawca.

Przykład

Pracownica przedłożyła pracodawcy orzeczenie wydane 1996 r., w którym potwierdzona została stała niezdolność do pracy; pracownica nie ma prawa do zasiłku pielęgnacyjnego. Zgodnie z przepisami ustawy o r.z.s.z.o.n. powinna zostać zaliczona do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Ważne!

Orzeczenia o zaliczeniu do odpowiedniej grupy inwalidów oraz orzeczenia o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym ulegają przełożeniu tylko wtedy, jeżeli zostały wydane do 31.12.1997 r. i przed tą datą nie utraciły mocy.

Przykład

Pracownik przedłożył pracodawcy orzeczenie o zaliczeniu do II grupy inwalidów w 1994 r. Podstawą wydania orzeczenia była ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Zgodnie z przepisami ustawy o r.z.s.z.o.n. pracownik ten powinien zostać zaliczony do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Przykład

Pracownica przedłożyła pracodawcy orzeczenie wydane w 1989 r. na podstawie, którego zaliczona została do III grupy inwalidów z ogólnego stanu zdrowia i II grupą inwalidów w związku ze służbą. Pracownica powinna zostać zaliczona do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Pomocne zakresie dokonywania odpowiedniego przełożenia orzeczeń mogą być poniższe tabele:

Tabela Nr 1

Przełożenie orzeczeń lekarza orzecznika ZUS/komisji ZUS (art. 5 ustawy o r.z.s.z.o.n)

Przełożenia należy dokonywać w oparciu o treść art. 5 ustawy o r.z.s.z.o.n zgodnie z brzmieniem jakie obowiązywało w dniu wydania orzeczenia; w związku ze zmianami treści w/wym. przepisu w Uwagach zamieszczono treść orzeczeń z podziałem na daty obowiązywania.

Stopień niepełnosprawności	Orzeczenia lekarza orzecznika ZUS (od 30.07.2007)	UWAGI
ZNACZNY	- o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji - o niezdolności do samodzielnej egzystencji	do 16.08.1998 - całkowita niezdolność do pracy lub niezdolność do samodzielnej egzystencji od 17.08.1998 do 29.07.2007 - całkowita niezdolność i niezdolność do samodzielnej egzystencji - niezdolność do samodzielnej egzystencji

UMIARKOWANY	- o całkowitej niezdolności do pracy	do 16.08.1998 - częściowa niezdolność do pracy od 17.08.1998 - całkowita niezdolność
LEKKI	- o częściowej niezdolności do pracy - o celowości przekwalifikowania	do 16.08.1998 - celowość przekwalifikowania od 17.08.1998 - całkowita niezdolność do pracy i celowość przekwalifikowania

Tabela Nr 2

Przełożenie orzeczeń o grupie inwalidztwa wydanych do 31.12.1997 r. (art. 62 ust. 2 ustawy o r.z.s.z.o.n)

Stopień niepełnosprawności	Grupa inwalidztwa	Grupa inwalidztwa wydanej na podstawie przepisów resortowych
ZNACZNY	I grupa	I grupa z ogólnego stanu zdrowia
UMIARKOWANY	II grupa	II grupa z ogólnego stanu zdrowia
LEKKI	III grupa	UWAGA: III grupa orzeczona w związku ze służbą tj. częściowa niezdolność do służby i całkowita zdolność do pracy – nie ulega przełożeniu!

Tabela Nr 3

Przełożenie orzeczeń o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym wydanych do 31.12.1997 r. (art. 62 ust. 3 ustawy o r.z.s.z.o.n)

Stopień niepełnosprawności	orzeczenie
ZNACZNY	Orzeczenie o stałej lub długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym oraz prawo do zasiłku pielęgnacyjnego

UMIARKOWANY	x
LEKKI	Orzeczenie o stałej lub długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym bez prawa do zasiłku pielęgnacyjnego

Niepełnosprawność osób do lat 16

Do osób niepełnosprawnych zaliczane są również osoby poniżej 16 tego roku życia, w przypadku, gdy mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną, której przewidywany okres trwania jest większy niż 12 miesięcy, zaś sprawność psychiczna lub fizyczna występuje z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu. Ponadto skutkiem naruszenia sprawności jest konieczność zapewnienia tym osobom całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.

W stosunku do osób, które nie ukończyły 16 roku nie orzeka się stopnia niepełnosprawności.

Podsumowanie

Osobą niepełnosprawną jest osoba, która spełnia określone w ustawie kryteria do uznania jej za osobę niepełnosprawną, a ponadto posiada orzeczenie o zaliczeniu do jednego ze stopni niepełnosprawności przewidzianych w ustawie o r.z.s.z.o.n.

Osobami niepełnosprawnymi są również osoby posiadające:

- orzeczenie lekarza orzecznika ZUS wskazane w ustawie o r.z.s.z.o.n.,
- orzeczenia o zaliczeniu do jednej z grup inwalidzkich lub orzeczenie o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym - wydane przed 01.01.1998 r. i które przed tą datą nie utraciły ważności,

Stopień niepełnosprawności w przypadku, o którym mowa w pkt 2 ustala sam pracodawca na podstawie obowiązujących przepisów prawa (zobacz: Tabele Nr 1, 2 i 3).